

УДК 327(477+438)

Леся Алексісвець, Микола Алексісвець, Ірина Ільчук

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКО-АТЛАНТИЧНОГО ПРОЦЕСУ (1991–2014 РР.)

У статті проаналізовано основні тенденції й специфіка трансформації сучасного українсько-польського співробітництва в політичній площині до європейсько-атлантичних і глобалізаційних процесів у новітній системі геополітичних координат.

Ключові слова: Україна, Польща, українсько-польське співробітництво, політичні відносини, європейсько-атлантичний контекст, Європейський Союз, Північноатлантичний альянс.

У сучасній історіографії посилюється інтерес до дослідження українсько-польських відносин у новітній геополітичній системі. В умовах глобальних трансформацій сьогодення, міжнародної напруги співпраця України і Польщі стає одним з дієвих засобів поглиблення у європейсько-атлантичній інтеграції з погляду використання польського досвіду і виявлення резервів та ресурсів взаємного розвитку, в облаштуванні світоустрою й здобуття гідного місця Української держави і Республіки Польща в об'єднаній Європі й світі. Процеси сучасного політичного співробітництва України і Польщі ведуть до пошуку аналогій, переосмислення важливих проблем та виявлення ключових чинників впливу на розвиток двосторонньої взаємодії і пошуку й обґрунтування відповідей на найактуальніші питання міжнародного життя. Означеним проблемам присвячували свої праці С. Віднянський, В. Яровий, М. Янків, Н. Чорна, В. Гевко, А. Киридон, Ю. Макар, М. Литвин, В. Борщевська, Т. Герасимчук, Л. Стрільчук та ін. У запропонованій статті на основі широкої джерельної бази охарактеризовано основні тенденції сучасних українсько-польських відносин у суспільно-політичній площині та їх трансформацію до європейсько-атлантичного процесу.

Зауважимо, що становлення та розвиток політичних відносин між Україною та Польщею, як двома незалежними суб'єктами, розпочалися з кінця 1991 р., після того, як 2 грудня Варшава першою офіційно визнала незалежність України. І вже 4 січня 1992 р. між державами встановлено дипломатичні відносини. Подальшим кроком у формуванні двосторонніх відносин були офіційні візити представників держав та підписання основоположних документів, що закріпили рівноправність партнерства між двома країнами. Основним документом став Договір про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво від 18 травня 1992 р. [1].

Новим аспектом у відносинах між Україною та Республікою Польща стало ініціювання Президентом України Л. Кравчуком у 1993 р. створення зони

безпеки і стабільності у Центрально-Східній Європі, але з активізацією у Польщі питання входження до НАТО дана пропозиція не знайшла підтримки [2, с. 102]. Цього ж року підписано польсько-російську угоду про будівництво газопроводу в обхід України, а також звинувачено майора А. Лисенка у шпигунстві проти Польщі. Перелічені події не сприяли поглибленню відносин між обома країнами. Протягом 1991–1993 рр. Україна та Польща задекларували основи конструктивного політичного діалогу, але обидві країни підходили до співпраці прагматично. Україна на даному етапі лише визначалась із зовнішньополітичною стратегією, а Республіка Польща чітко дотримувалась обраного західного вектору політики [1].

Активізація українсько-польських відносин пов'язана з процесом ядерного роззброєння України та загрозою для Польщі можливого утворення російсько-українсько-білоруського блоку. Офіційна Варшава виступала з пропозицією зміцнення міждержавних відносин та ініціативами щодо просування України в європейські та євроатлантичні структури.

На політичному рівні тісно співпрацювали у вирішенні важливих питань двосторонніх стосунків вищі державні органи, зокрема парламенти, міністерства, дипломатичні служби України й Польщі. Успішний діалог, що відбувався регулярно, сприяв швидкій ратифікації підписаних угод, уніфікації правових норм і, що найважливіше, зміцненню взаєморозуміння політичних еліт. У березні 1994 р. підписано Декларацію МЗС України і Польщі про принципи формування українсько-польського партнерства, в якій уперше на міждержавному рівні оголошено про стратегічне значення відносин між Україною та Польщею [3]. Починаючи з другої половини 1990-х років, українсько-польські зв'язки у політичній сфері трансформувались у відносини стратегічного партнерства. Умовною датою офіційного оголошення виходу взаємин між обома країнами на цей рівень можна назвати 1996 рік, однак, ще з 1994 року міждержавним відносинам притаманне нарощення взаємодії. Основними угодами, що засвідчили вихід українсько-польських відносин на цей рівень, стали: Спільна Декларація Президентів України і Республіки Польща (червень 1996 р.) [4] та Декларація до порозуміння і єднання (травень 1997 р.) [5].

Із другої половини 1990-х рр. Польщу почали називати адвокатом України в європейсько-атлантичному просуванні. Так, у червні 1994 р. було підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, що набула чинності в 1998 р.; у вересні 1995 р. Україна стала повноправним членом Ради Європи; у червні 1996 р. було затверджено стратегію інтеграції України до ЄС; у липні 1996 р. Україна стала повноправним членом Центральноєвропейської ініціативи; в липні 1997 р. було підписано “Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО”; у грудні 1999 р. прийнято прихильну до України Спільну стратегію ЄС, а у вересні 2000 р. створено довгоочікувану Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС й прийнято програму інтеграції України до ЄС [6, с. 37]. Входження української сторони у дані структури та участь у різноманітних програмах не обходилися без підтримки Польщі, а також стали можливими завдяки поступовому перетворенню європейського вектору на пріоритетний у зовнішній політиці України.

Новий період розвитку українсько-польських політичних відносин характеризується спробами змінити декларативні заяви польського керівництва щодо підтримки європейсько-атлантичних прагнень України реальними практичними кроками. Після того, як 26 лютого 1999 р. президент А. Квасневський підписав документ, котрий ратифікував польське членство в НАТО, деякі українські експерти висловлювали занепокоєння, що зовнішній курс прихильного ставлення до України зміниться [7, с. 208]. Однак цього не

сталося. Зважаючи на те, що у 2002 р. Київ усе ж таки обрав шлях на інтеграцію до Альянсу, Польща продовжувала підтримку співробітництва і зближення України з НАТО. А з 1 вересня 2000 року – Польща перебрала роль координатора дій НАТО в Україні [7, с. 208].

4–5 листопада 2000 р. в Києві відбулося розширене засідання українсько-польського та польсько-українського форумів. Обговорювали внесок громадських організацій двох країн у двостороннє співробітництво. За станом на червень 2000 р. між Україною та Польщею було підписано 95 двосторонніх документів, що регламентують співпрацю у політичній, економічній, науково-технічній, військовій та гуманітарній сферах [8, с. 274]. Підтвердженням активної співпраці обох держав є факт, що тільки впродовж 1999–2000 рр. президенти України та Польщі зустрічались як у двосторонньому, так і в багатосторонньому форматі понад 10 разів [9, с. 12].

Під час другого президентського терміну Л. Кучми, тобто з листопада 1999 р., політична ситуація в Україні ускладнилася. Вбивство журналіста Інтернет-видання “Українська правда” Георгія Гонгадзе чітко засвідчило політичну кризу в державі. Президент А. Квасневський, маючи добрі стосунки з Л. Кучмою, доклав певних зусиль, щоб виправити цю ситуацію. У березні 2001 р. він організував у Казімежі Дольному дві зустрічі: одну – з Президентом Л. Кучмою, іншу – з делегацією української опозиції, де обговорювали питання про шляхи розв’язання політичної кризи в демократичних системах, а також було висловлено стурбованість із приводу подальшого розвитку подій та їх можливі наслідки для України [10, с. 40].

Задля стабілізації ситуації і пошуку виходу з політичної кризи 3 лютого 2002 р. голова Ради міністрів Польщі Л. Міллер відвідав Україну. Відбулися його переговори з Прем’єр-міністром України А. Кінахом. Л. Міллер заявив, що Варшава прагне бачити Україну незалежною, суверенною, стабільною, яка послідовно проводить політику економічних, політичних та суспільних перетворень. Також було підтвердження прагнення Польщі відігравати роль речника України у Західній Європі [8, с. 275]. Але в польському суспільстві обнадійливі слова владної верхівки сприймали скептично. Зокрема, газета “Річ Посполита” написала: “Хоча декларація прем’єрів Польщі та України звучала оптимістично, сумніви стосовно того, що стратегічне партнерство радше на папері, залишилися” [8, с. 275].

Незважаючи на події, що відбувалися в Україні 5–6 березня 2002 р., державний секретар МЗС України з питань європейської інтеграції О. Чалий провів у Варшаві двосторонні політичні консультації, зокрема з проблем польського досвіду європейської інтеграції [8, с. 276]. У Спільному протоколі за підсумками засідання Польща проголосила підтримку України в питанні набуття асоціації з ЄС, а також заявила про готовність до завершення укладення двостороннього Протоколу про доступ до ринків та послуг.

Не додала позитиву в двосторонніх відносинах заява польського уряду про введення візового режиму для громадян України, Росії та Білорусі з 1 липня 2003 року. Особливе занепокоєння з цього приводу виявили польські організації в Україні: введення візового режиму вони розглядали як прагнення відштовхнути поляків від їхніх коренів, від національної культури. Згодом ситуація була певним чином виправлена: для поляків в Україні Варшава розробила спрощений порядок отримання віз, хоча проблеми з візовим забезпеченням ще залишилися [11, с. 75]. Невдовзі, у квітні 2002 р., майор М. Мельниченко оприлюднив нову серію магнітофонних записів розмов з кабінету Л. Кучми, з яких випливало, що український Президент не дотримувався ембарго ООН і погодився на продаж Іраку системи протиракетної оборони “Кольчуга”. Підтвердження автентичності цих записів американськими експертами викликало міжнародну ізоляцію

Л. Кучми й навіть скасування раніше наданої економічної допомоги США. Водночас у Києві та багатьох інших містах України не припинялись антипрезидентські протести під гаслом “Повстань, Україно!”. Політична криза в Україні та втрата її авторитету на міжнародній арені не давали Польщі змоги виконувати роль партнера й адвоката України у відносинах з НАТО та Європейським Союзом. Варшава, хоч і висловлювала занепокоєння з приводу внутрішньої ситуації в Україні та її “відходу” від Європи, не мала наміру відмовлятися від “стратегічного партнерства” [10, с. 40].

Не можна замовчувати той факт, що деякі представники польських урядовців і науковців висловлювали антиукраїнські гасла. Тривала широка кампанія з критикою доцільності та ефективності українського напряму політики Польщі, позитивність якого була названа “політичним романтизмом і ірраціоналізмом” [12, с. 29]. Не сприяла поліпшенню ситуації і розгорнута у польських засобах масової інформації кампанія конфронтаційного спрямування щодо минулого і майбутнього України, особливого поширення набула ідея українського сепаратизму. Можна припустити, що причиною такої поведінки було прагнення еліти не допустити складнощів у просуванні Польщі до Євросоюзу. В той період країна доводила європейським партнерам свою солідарність із прийнятим рішенням про ізоляцію України.

На рівні президентів у 2002–2003 рр. співпраця дещо припинилась. Але у відносинах обох країн почала зростати роль вищих органів влади – Верховної Ради України і Національних зборів Польщі. Парламентарі обох держав вважали за необхідне обмінюватися досвідом удосконалення законодавчих основ розвитку суспільства, зміцнювати договірно-правову базу українсько-польських взаємин, активізувати міжнародну парламентську діяльність в інтересах зміцнення безпеки в Європі й у всьому світі [13, с. 5]. 12–13 листопада 2002 р. відбувся візит у Варшаву Голови Верховної Ради України В. Литвина. Були проведені переговори з президентом Польщі А. Кваснєвським, маршалком сенату Л. Пастусяком, маршалком сейму М. Боровським. Наголошено на потребі активізації міжпарламентського співробітництва у контексті розвитку відносин України з Європейським Союзом [8, с. 281].

У січні 2003 р. в Києві відбулася шоста сесія Постійної польсько-української конференції з європейської інтеграції. Сюди ж прибув заступник міністра Польщі з питань європейської інтеграції [8, с. 282]. Польща висловила ініціативу розроблення “східного виміру” політики Європейського Союзу, який містив концепцію особливих відносин з Україною. Пропозиції Польщі охоплювали необхідність чіткого визначення перспективи членства в ЄС для України, а також негайного надання їй статусу країни з ринковою економікою. Крім того, Польща запропонувала створити в рамках ЄС Європейський фонд демократії для підтримки неурядових організацій в Україні; Європейську програму стажувань для підтримки обміну випускниками вищих навчальних закладів та молодими фахівцями; підтримувати програми і кафедри європейської інтеграції в університетах України й створити Європейський інвестиційний фонд для Східної Європи з метою підтримки малого та середнього бізнесу [14, с. 3].

Зазначимо, Польща й Україна сподівалися, що новий “східний вектор” стане невід’ємною складовою ЄС. Проте позиції Польщі так і не мали належної підтримки та розвитку в середині загальноєвропейських інституцій. Намагання Польщі підтримати нашу країну негативно сприймали деякі члени Євросоюзу, що могло, як застерігали провідні європейські політики, уповільнити польське просування до ЄС [14, с. 4]. Потрібно також мати на увазі, що в Україні процес інтеграції дуже залежить від того, які політичні сили при владі. Польське керівництво не було задоволене реаліями тодішньої політики України, що надавала перевагу російському векторові. За такої ситуації Польща

переорієнтовувалася на поглиблене розв'язання внутрішньодержавних проблем і певне дистанціювання від зовнішніх проблемних партнерів [7, с. 224].

Міждержавні відносини дещо потепліли після 13 лютого 2003 р., коли Л. Кучма й А. Квасневський зустрілися в Синьогорах, резиденції українського Президента. Саме тоді глави сусідніх держав домовилися, що візи для українців до Польщі будуть безкоштовними, про вшанування 60-ї річниці волинської трагедії, а також про те, що 2004 рік стане роком Польщі в Україні, а 2005 рік – роком України в Польщі [15, с. 197]. Тривала співпраця двох держав у питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції. 11 березня 2003 р. до Варшави прибули делегації Комітету з питань європейської інтеграції та Комітету в закордонних справах Верховної Ради України. Обговорювали питання організації роботи Міжпарламентської асамблеї України та Польщі й вивчення українською стороною польського досвіду залучення до процесу інтеграції в європейські та євроатлантичні структури [8, с. 283].

У серпні 2003 р. відбувся дводенний робочий візит до України голови Ради Міністрів Республіки Польща Л. Міллера. Представники України і Польщі підписали міждержавну угоду про умови взаємних поїздок громадян [13]. Це питання актуалізувалось у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС. Глава польського уряду погодився на введення спрощеного візового режиму, зазначивши, що візи для українських громадян з 1 жовтня 2003 р. будуть безкоштовними і безстроковими. “Наші уряди прагнуть, щоби введення візового режиму не заважало спілкуванню наших народів”, – наголосив Л. Міллер. За його словами, “у відносинах двох країн немає ні найменших розбіжностей, що заважають розвитку політичних, економічних, культурних і людських зв'язків” [13].

Перед українським керівництвом у вересні 2003 р. назріла нова перспектива. Голова Голова Верховної Ради України В. Литвин, перебуваючи з візитом у США, зустрівся зі спікером Палати представників Конгресу США Деннісом Хастером. Під час зустрічі було досягнуто домовленості щодо “реалізації механізму співпраці в парламентському трикутнику Україна–Польща–США”. Варто зазначити, що у розмовах з польськими урядовцями тодішній президент США Дж. Буш наголошував на вагомості співпраці з Україною, щоб впровадити у життя її євроінтеграційні прагнення [16].

Створена Верховною Радою України, Сеймом і Сенатом Польщі Парламентська Асамблея почала діяти 13 жовтня 2003 року в Києві. Метою діяльності стали розвиток та зміцнення дружби й співробітництва між Україною і Республікою Польща, шляхом обговорення питань, що становлять взаємний інтерес, сприяння розвитку міжпарламентських зв'язків, моніторинг стану двосторонніх відносин, внесення у парламенти і до урядів обох країн пропозицій і рекомендацій стосовно створення сприятливих законодавчих умов для їх поглиблення [17].

Головною темою першого засідання Парламентської асамблеї став подальший розвиток українсько-польських відносин у контексті розширення ЄС у 2004 р. В Ухвалі Асамблеї “До спільного європейського майбутнього Польщі та України” зазначено про необхідність розвитку нової активної європейської політики щодо України, котра слугуватиме безпосереднім контактам з ЄС; підтримано дії на користь переговорів щодо входження до Світової Організації Торгівлі (СОТ), а також інші кроки, що сприятимуть майбутньому асоційованому членству, а потім членству України в ЄС [18]. Як наголосив Голова Верховної Ради України В. Литвин, у парламенті започаткували якісно нову структуру, яка логічно завершить, вибудує систему українсько-польських контактів на міжпарламентському рівні. Він назвав парламентську асамблею “унікальною інституцією”, перед якою – масштабні й амбітні завдання. Маршалок Сейму

Марек Боровський висловлює сподівання на подальшу плідну співпрацю в рамках міжпарламентської асамблеї [13, с. 4].

Зважаючи на слабо розвинену партійну систему як в Україні, так і в Польщі, жвавих зв'язків між політичними партіями не було, а нечисленні контакти не набули належного розголосу. Подальшому розвитку двосторонніх відносин часто заважала і внутрішньополітична ситуація в обох країнах. В Україні загрозу майбутньому українсько-польських відносин становили партії як ультраправого крила, так і лівої орієнтації. Інтелектуальним осередком, який розроблятиме концептуальні основи зовнішньополітичного курсу на західному напрямкові, в тому числі з орієнтацією на співпрацю з Польщею, можуть стати представники правоцентристських і національно-демократичних сил. У Польщі прихильниками тіснішої співпраці з Україною є партія “Конфедерація незалежної Польщі”, а також – “Демократична Унія”, “Порозуміння центру”, “Ліберально-демократичний Конгрес” [19, с. 95].

Визначальною подією як для Польщі, так і для України стало розширення 1 травня 2004 р. Європейського Союзу на схід. Повноправне членство Польщі в ЄС не могло не вплинути на відносини між Україною та Польщею у всіх площинах. Вступ Польщі до Європейського Союзу створив для України нову реальність: серед його членів уперше з'явилася країна, яка лобювала український курс на членство в ЄС, а також у НАТО. І водночас з 1999 до 2004 року зі вступом Польщі до НАТО і набуттям членства в ЄС остаточно сформувалася роль Варшави як одного з найважливіших партнерів України на міжнародній арені, провідника євроатлантичних і європейських інтеграційних прагнень нашої держави [20, с. 19].

Якщо зовнішню політику Польщі 1990-х рр. можна охарактеризувати як “втечу” зі Сходу на Захід, то з 2000-х років відбувається поступове перенесення її уваги з Центральної Європи на Україну. Після вступу в НАТО та ЄС пріоритети польської зовнішньої політики змінились, і її головним вектором став Схід. Б. Коморовський зазначав: “Членство в НАТО та ЄС дозволяє нам почуватися безпечно. Це дає також змогу визначення абсолютно нової та позбавленої старих комплексів і стереотипів “російської політики” Варшави” [20, с. 19]. На думку О. Знахоренко, з набуттям Польщею у 1999 р. членства в НАТО та у 2004 р. в ЄС характер їхніх відносин з Україною почав якісно змінюватися, перетворюючись із взаємин між державами з однаковим міжнародно-правовим статусом на взаємини з особливим регіональним напрямком по лінії НАТО–ЄС–східні сусіди [21, с. 643].

Кардинальна зміна у двосторонніх відносинах відбулася під час та після “Помаранчевої революції”. Ці події засвідчили зацікавленість Польщі у підтримці демократичних цінностей та політичної стабільності України. Як зазначав тодішній перший заступник Міністра закордонних справ України О. Моцик, президентські вибори 2004 р. стали періодом, коли тисячі польських громадян їхали в Україну, тривалий час стояли на київському Майдані, щоб підтримати український народ і його демократичний вибір [22, с. 4]. І в Польщі підтримали події “Помаранчевої революції”. У багатьох містах відбувалися мітинги, паради, концерти, на яких поляки висловлювали солідарність із Україною. “Помаранчеві” отримали підтримку всіх польських політичних партій, парламенту та уряду Республіки Польща, а на київський Майдан прибули: колишній президент Польщі Лех Валенса – лідер “Солідарності” та Лех Качинський – мер Варшави [23, с. 41]. У польському політикумі не існувало розбіжностей щодо необхідності подальшого розвитку добросусідських відносин з Україною і підтримки її європейських та євроатлантичних цілей. Першим висловив захоплення подіями в Києві колишній президент Польщі Лех Валенса. Президент Квасневський також почав лобювати розгляд українського питання в

ЄС. По суті, А. Квасневський змусив керівництво ЄС відректись від мовчазної позиції, яку Брюссель зайняв від початку революції. В дипломатичних колах прямо вказували на сильний тиск на керівництво ЄС з боку А. Квасневського та президента Литви Валдаса Адамкуса [21, с. 643].

Отже, під час “Помаранчевої революції” Польща не залишилась осторонь українських подій. Тодішній президент А. Квасневський розгорнув активну посередницьку та міжнародну діяльність. Він провів телефонні розмови з президентом США Дж. Бушем, президентом Франції Ж. Шираком, головою в ЄС прем'єром Нідерландів Я. П. Балькленде, канцлером ФРН Г. Шредером, представником ЄС із зовнішньої політики та безпеки Х. Соланою, президентом Литви В. Адамкусом, президентом Чехії В. Клаусом, Президентом України Л. Кучмою і кандидатом у Президенти України В. Ющенком. В результаті консультацій було узгоджено приїзд в Україну 1 і 6 грудня 2004 р. групи посередників, до якої увійшов і А. Квасневський разом з В. Адамкусом, Х. Соланою та представником Ради Європи В. Тимошевичем. В Європарламенті польські депутати проявили значну активність при обговоренні перебігу подій в Україні й захисті української опозиції [24, с. 154].

Підтримка В. Ющенка була зумовлена тим, що він, на відміну від В. Януковича, позиціонувався як політичний діяч, з яким пов'язана європейська перспектива України. Прихід до влади В. Юшенка розцінювали як автоматичний курс на приєднання до структур НАТО і ЄС та особливо дружні відносини з Польщею. Орієнтація В. Юшенка та його команди на пріоритетні відносини з Польщею проявилися вже 23 листопада 2004 р., коли він звернувся до першого президента Польщі Л. Валенси з проханням, щоб той якнайшвидше прибув до України. Лех Валенса погодився й зайняв позицію підтримки опозиції [25, с. 23]. Того ж дня, 23 листопада 2004 р., польський Сейм підтримав українські опозиційні сили на чолі з В. Ющенком, прийнявши три ухвали: “У справі забезпечення громадянських прав і вільного характеру виборів в Україні”, “Звернення до Верховної Ради України” та “Заяву Сейму Республіки Польща у зв'язку з президентськими виборами в Україні”. “У цих документах, – зазначив С. Швидюк, – засуджувалися фальсифікації і зловживання, вчинені під час проведення другого туру виборів Президента України. У них висловлювалася підтримка українських патріотичних і демократичних сил, котрі прагнуть до входження в європейські й атлантичні структури. Сейм пригадував, що підтримка незалежної і демократичної України є одним з найважливіших завдань зовнішньої політики Польщі. Депутати Сейму одноголосно звернулися до своїх колег з Верховної Ради України із закликом зробити все, що у їхніх силах для перемоги правди, свободи, демократії” [25, с. 23].

Велику роль у розв'язанні політичної кризи в Україні наприкінці 2004 р. та у приході до влади сил, які орієнтувалися на євроінтеграцію, відіграли президент Республіки Польща А. Квасневський та польські політики Міхал Каменський, Адам Білян, Єжи Бузек, Яцек Сврич-Вольський, Броніслав Геремек, Гражина Станішевська, Влодзімеж Цімошевич, які змінили ставлення європарламентарів до України, спонукали дещо активізувати політику ЄС в українському напрямі [25, с. 23].

Отже, революція 2004 р. викликала значне зближення поляків та українців, і не лише політиків, а й простих громадян. 2004 рік, проголошений роком Польщі в Україні, проходив під гаслом “Польща і Україна разом у Європі”. Новий Президент В. Ющенко оголосив про вступ України в НАТО та Європейський Союз, а Республіка Польща, будучи членом цих організацій перебрала роль “посла” українських прагнень до членства в згаданих структурах [26]. У відповідь на “революцію гідності” (за означенням А. Квасневського) Європарламент 13 січня 2005 р. прийняв безпрецедентну для інституцій

Євросоюзу резолюцію щодо України. У ній він закликав Раду, Комісію та держави-члени “розглянути, поза межами заходів Плану дій у рамках європейської політики сусідства, інші форми асоціації з Україною, надання чіткої європейської перспективи країні та відповіді на продемонстровані переважною більшістю українського народу прагнення, що в кінцевому рахунку може привести до вступу країни до ЄС” [26]. Окрім цього, Європарламент зобов’язався “допомогти і підтримати Україну” в процесі трансформації, що має на меті повноправне членство в Євросоюзі. Прийняття цього документу також стало можливим завдяки більшому залученню Польщі як повноправного члена ЄС до вироблення союзних документів [27, с. 644].

Після 2004 р. польським і українським політикам необхідно було вести діалог на нових засадах. Вони мали використати те, що Україна відновила свій авторитет, престиж в Європі, стала не другорядним актором в європейській політиці. Але короткотермінові та довготермінові пріоритети нової влади залишалися незрозумілими ні для українців, ні, тим більше, для східноєвропейців [27, с. 644]. Внаслідок парламентських і президентських виборів, що відбулися в Польщі восени 2005 р., співвідношення політичних сил змінилося. Подвійна виборча перемога обох братів Качинських, усупереч прогнозам, не принесла із собою перелому в польській східній політиці. Команда Казімежа Марчінкевича, а згодом – Ярослава Качинського частіше говорила про цілі зовнішньої політики на східному напрямку, ніж здійснювала реальні кроки, істотні для її реалізації. Урядові не вдалася спроба дієвої участі Варшави у творенні політики ЄС щодо східних партнерів [28, с. 4].

Перший офіційний візит нового Президента Польщі – Л. Качинського – до України відбувся 28 лютого 2006 р., а 12–13 травня того ж року В. Ющенко здійснив візит до Польщі. Під час візиту польського президента були обговорені різні питання, зокрема, у сфері євроінтеграції. Польща зобов’язалася допомогти Україні в сфері реформ і адаптації її законодавства до європейських стандартів. Саме сфера євроінтеграції була визначена як найперспективніший напрям співпраці України та Польщі [29].

Поступовий спад “Помаранчевої революції”, відставка Ю. Тимошенко, розбіжності у “помаранчевому” таборі, перемога в парламентських виборах партії регіонів і прихід до влади уряду В. Януковича засвідчили, що українська демократія знову вийшла на дорогу балансування між Європою та Росією. Серед частини політиків проявилася негативне ставлення до проєвропейської та проатлантичної інтеграції в політиці В. Ющенка [30, с. 110].

Політика Польщі стосовно України орієнтувалася на підтримку курсу президента, й 2006-й рік був характерний стабільним динамічним діалогом між Києвом та Варшавою. Поглибленню добросусідських відносин у всіх сферах сприяли механізми двосторонньої співпраці, зокрема, Консультативний комітет президентів України і Польщі, Змішана комісія з питань економічного співробітництва, Українсько-Польська конференція з питань європейської інтеграції, Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіональної співпраці, Українсько-Польський форум [31], Польсько-Американсько-Українська ініціатива про співпрацю [32]. Разом з тим оновилась ідея Веймарського трикутника, механізм якого міг би бути використаний для забезпечення стабільності в регіоні. Напрями активізації співробітництва у форматі “Веймарський трикутник (Німеччина, Франція, Польща) + Україна” обговорювали під час обоюсторонніх візитів глав держав, а також учасники конференцій за участю України та держав Веймарського трикутника (17–18 лютого 2006 р.) [33, с. 70]. Також у 2006 р. відбулась низка важливих робочих візитів, які в підсумку зміцнили взаємодію між Україною та Республікою Польща у різних сферах взаємної співпраці. Успішно пройшли офіційні візити

міністра закордонних справ Польщі С. Меллера в Україну 9–10 січня, Прем'єр-міністра Ю. Єханурова до Польщі 16–17 лютого, президента Польщі Л. Качинського в Україну 28 лютого –1 березня, Президента України В. Ющенко до Польщі 12–13 травня [33, с.168]. Водночас двосторонні відносини, незважаючи на інтенсивні контакти президентів, не позбулися поверхневості й асиметричності, були надто залежними від стосунків вищих посадових осіб, вибудовувалися “згори” й часто не підкріплювалися повсякденним співробітництвом на рівні середньої ланки бюрократії і потребували істотної модернізації структури і наповнення політичного діалогу між Україною та Польщею [34, 35]. Наслідком такого стану стало різке зниження ефективності здійснюваних дипломатичних заходів, домінування протокольних церемоній над реальними результатами і часткова втрата довіри [28, с. 3].

Зміна уряду в Польщі й утворення в листопаді 2007 р. коаліції Громадянської Платформи і Польської Селянської Партії супроводжувалися обіцянками про надання польській зовнішній політиці нової динаміки. Відразу після сформування нового уряду міністр закордонних справ Радослав Сікорський на зустрічі у “Фундації Баторія” заявив, що політика стосовно України буде одним з п'яти пріоритетів уряду і польського МЗС, а за її безпосередню реалізацію відповідатиме міністр [28, с. 5–6].

Восени 2007 р. в Республіці Польща та в Україні відбувалися позачергові парламентські вибори. Їх результатом стало створення в Польщі уряду Дональда Туска, а в Україні уряду – Юлії Тимошенко. Прихід цих урядів до влади збігся в часі з входженням нашого сусіда до Шенгенської зони. Практично на всі сфери двосторонніх відносин наклалися проблеми, пов'язані з новими процедурами й правилами перетину українсько-польського кордону, і це відповідно, створювало додаткові труднощі для розвитку та оптимізації співпраці між двома державами. Щоправда, польські громадяни й надалі перетинали український кордон без віз. Деяким поліпшенням ситуації стало підписання у березні 2008 р. угоди про малий прикордонний рух. 6 грудня 2007 р. президенти Польщі та України підписали “Заяву про спільне визнання нових обрисів стратегічного партнерства”, в якій названо пріоритетні напрями співробітництва двох країн. Згідно з цим документом, стратегічне партнерство між обома країнами необхідно будувати на основі політичного та економічного консенсусу задля процвітання всієї Європи [36, с. 190]. Однак атмосфера у відносин на стадії діяльності уряду Дональда Туска дещо змінилася, хоча й було досягнуто незначного прогресу в історичному діалозі з питань охорони польсько-української культурної спадщини. Під час візиту польського прем'єра в Київ (березень 2008 р.) підкреслено продовження політики стратегічного українсько-польського партнерства, однак зазначимо факт попереднього візиту до Москви (січень 2008 р.), де звучали голоси критики в бік згаданого партнерства між нашими державами. Перший Президент України Л. Кравчук відреагував на ці події такими словами: “Уперше від часу набуття Україною незалежності маємо враження, що поляки не є з нами щирі. Виглядає на те, що кардинально змінилася політика” [37, с. 39]. Підкреслимо, незважаючи на негативні оцінки діяльності уряду Д. Туска, що звучали у колах еліти двох держав, політика щодо України все ж таки не зазнала кардинальних змін, й у відносинах країн не відбулося серйозного охолодження. Польща незмінно підтримувала зусилля України щодо інтеграції до євроатлантичних структур, збереження принципу відчинених дверей, який у довготерміновій перспективі міг би уможливити членство України в НАТО, активно сприяла європейським прагненням Києва, котрі у середньотерміновій перспективі мали б привести до втілення у життя української концепції “політичної асоціації та економічної інтеграції”, а у довготерміновій – до повноправного членства України в Європейському Союзі.

Парадоксально, але прагнення Польщі подолати холод у відносинах з Росією було позитивно сприйняте у Києві – з огляду на те, що візит прем'єра Д. Туска до російської столиці в Україні оцінили, передусім, через призму його впливу на стабільність відносин Москва–Київ [28, с. 5–6].

Важливим кроком у розвитку міждержавних відносин між Україною та Польщею в напрямі європейської інтеграції стало ініціювання нашим сусідом активізації східного вектору у політиці Європейського Союзу. Ця ідея на 2008 р. набула значення одного з пріоритетів зовнішньої політики Польщі, яка вважала себе лідером у цьому напрямі. 7 травня 2008 р. міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський представляв у сеймі документ про напрями зовнішньої політики Польщі на 2008 рік. У цьому посланні він задекларував ідею: “Польща має продовжувати спеціалізуватися на виробленні спільної зовнішньої політики щодо Сходу” [14, с. 5].

Ще в 2005 р., з приходом до влади партії “Право та Справедливість” (лідер Я. Качинський), активна східна політика стала загальнодержавним пріоритетом, причому метою була нейтралізація впливу Росії в Європі. Проте власних сил для виконання намічених завдань у польського політикуму не вистачало, і тому найважливішим його завданням було додання своїй східній політиці міжнародної підтримки [20, с. 19]. Наміри Польщі були реалізовані та відображені у спільній польсько-шведській пропозиції “Східне Партнерство” від 23 травня 2008 р. Вона була представлена і схвалена на засіданні Ради ЄС із Загальної політики ЄС і Ради з питань міжнародних відносин 26 травня 2008 р. в Брюсселі й стала ініціативою всього ЄС. Ініціатива східної політики адресована Україні, Молдові, Грузії, Азербайджану та Вірменії, а також передбачена технічна й експертна співпраця з Білоруссю. Дана ініціатива – це набір конкретного інструментарію, який не гарантує перспективу членства в Євросоюзі, але дає змогу відкривати канали ЄС для втілення інтеграційних проєктів на теренах визначених країн [14, с. 5].

Ініціатива Східного Партнерства базована на трьох основних принципах: співвласності, диференціації та умовності. Співпраця між державами, охопленими дією Партнерства, відбувається у таких сферах, як права людини, ринкова економіка, збалансований розвиток, ефективне управління, енергетична безпека й ін. Окрім цього, Східне Партнерство має на меті сприяння розвиткові та зміцненню транскордонних міжлюдських контактів, поглиблення наукового і культурного співробітництва. У програмі Східного Партнерства стратегічною метою цієї ініціативи, висунутої Польщею і Швецією, визначено встановлення політичної асоціації, створення поглиблених і комплексних зон вільної торгівлі держав-учасниць Програми з Європейським Союзом, поступова лібералізація вільного режиму, котра має привести до скасування віз, і створення структури багатостороннього співробітництва з державами-учасницями у формі чотирьох тематичних платформ: у справах демократії, ефективного управління і стабільності; у справах економічної інтеграції та конвергенції з політиками Європейського Союзу; в справах енергетичної безпеки; у справах міжлюдських контактів. Програма “Східне Партнерство” уможливилоє також багатостороннє співробітництво східних сусідів ЄС, охоплених Європейською Політикою Сусідства, у формі циклічних зустрічей глав держав і урядів та експертів [28, с. 9].

Свідченням високого рівня відносин між обома країнами були інтенсивні контакти керівництва двох країн. У 2008 р. на рівні президентів відбулося одинадцять зустрічей, у тому числі: три візити Президента України В. Ющенко до Польщі 13–14 березня, 14 квітня та 11 листопада; чотири візити Президента Республіки Польща Л. Качинського до України, а саме 23 травня, 20 липня, 29 жовтня. Під час останнього візиту, 22 листопада 2008 р., Л. Качинський брав

участь у пам'ятних заходах з приводу 75-ї річниці Голодомору в Україні. Ще чотири зустрічі президентів двох країн відбулись у рамках міжнародних заходів. Також тривала співпраця на рівні глав урядів. Протягом 2008 р. відбулися три візити. Прем'єр-міністр республіки Польща Д. Туск відвідав Україну з офіційним візитом 28 березня 2008 р., а також з робочим візитом – 19 вересня 2008 року. Робочий візит Прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко до Польщі відбувся 14 липня 2008 р. [38, с. 221].

Іntenсивно розвивалося співробітництво між зовнішньополітичними відомствами України та Польщі. Потужними стимулами у цьому плані були офіційний візит міністра закордонних справ Польщі Р. Сікорського до України 29 січня 2008 р. та робочий візит міністра закордонних справ України В. Огриска до Варшави 4 березня 2008 р., а також започаткування якісно нового механізму двосторонньої співпраці – засідання спільної Ради (Колегії) міністрів закордонних справ України та Польщі, у Варшаві 10 грудня 2008 р. [38, с. 221–222]. На засіданні Р. Сікорський акцентував увагу на своєїнтеграційних прагненнях України й створеної Ініціативи, заявивши, що “Україна – найбільша країна серед тих, яких стосується “Східне Партнерство”. Також Р. Сікорський пообіцяв, що в рамках “Східного Партнерства” Польща і надалі прагнути до розв'язання проблем українців. Польща виступила за те, щоб навесні 2009 р. Рада Європи ухвалила рішення про виділення 600 млн євро на фінансування “Програми Східного Партнерства” [27, с. 146].

Зауважимо, що між обома країнами діє низка інституційних механізмів двосторонньої співпраці. Зокрема, 9–10 червня 2008 р. у м. Вінниця відбулося засідання Консультативного комітету Президентів України та РП. У Варшаві 19–20 березня 2008 р. засідала Міжурядова комісія з питань економічного співробітництва. 31 березня 2008 р. в Києві відбулося засідання Постійної конференції з питань європейської інтеграції [38, с. 222]. Україна та Польща продовжили активну роботу щодо організації фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу “Євро-2012”. Була підписана міжурядова угода про співробітництво у підготовці цих змагань. Також був створений Українсько-Польський комітет з питань підготовки “Євро-2012”, який провів два засідання під головуванням прем'єр-міністрів обох країн [38, с. 222].

У 2009 р. стосунки між Україною і Польщею залишилися на високому рівні співробітництва. 14 січня Президент України В. Ющенко здійснив одноденний робочий візит до Польщі й зустрівся з Л. Качинським. Сторони обговорили питання європейської та євроатлантичної інтеграції України, ініціативу ЄС “Східне Партнерство”, широкий спектр питань двосторонньої співпраці у політичній, торговельно-економічній, енергетичній та культурних сферах [39, с. 220].

Упродовж усього існування ініціативи “Східне Партнерство” Варшава активно демонструвала роль адвоката України, виступаючи за необхідність якнайшвидшого підписання Угоди про Асоціацію ЄС і надання Києву перспективи членства в ЄС [40, с. 19].

У січні 2009 р. В. Огриско та Р. Сікорський почали підготовку дорожньої карти, що окреслила б українсько-польські відносини на 2009–2010 рр. Але політичні суперечності в Україні паралізували діяльність МЗС з усіх стратегічних напрямів, залишивши за зовнішньополітичним відомством України лише суто бюрократичні функції. Причиною довгої паузи у відносинах між Україною і нашими східноєвропейськими партнерами стала тривала політична криза [27, с. 146]. Усе ж під час чергової зустрічі 7 вересня 2009 р. Президент України В. Ющенко та Президент РП Л. Качинський підписали Дорожню карту українсько-польського співробітництва на 2009–2010 рр. Також лідери держав підписали спільну заяву президентів двох країн про енергетичне

співробітництва. Віктор Ющенко відзначив важливість підтримки Польщею євроінтеграційного курсу України [39, с. 221].

Інтенсивна співпраця тривала і на рівні зовнішньополітичних відомств двох держав. Так, 19 червня 2009 р. заступник Міністра ЗСУ К. Єлисеєв провів робочу зустріч із заступником державного секретаря МЗС Польщі А. Кремером. У ході неї обговорили питання розвитку політичного діалогу на високому рівні, співпрацю в енергетичному та економічному секторах, лібералізацію візового режиму [39, с. 221]. Польський уряд постійно, хоча й не завжди послідовно, підтримував євроінтеграційні прагнення України, але поразка прозахідно налаштованої Ю. Тимошенко у президентських виборах 2010 р. і прихід до влади в Україні команди Президента В. Януковича та Прем'єра М. Азарова, започаткували наступний етап у польсько-українських відносинах [28, с. 10–11].

Варто зазначити, що у перші місяці 2010 р. в Україні тривали зміни найвищого державного й політичного керівництва. Заступниці міністра закордонних справ Польщі Катаржина Пелчинська-Наленч зауважила, що протягом останнього періоду у Варшаві спостерігається певне розчарування контактами зі східними сусідами, що є, щоправда, закономірним: “Два десятиліття тому, півтора десятиліття тому польська східна політика концентрувалася довкола чіткої амбітної тези: розширення Європейського Союзу на схід. Ми сподівалися, що кордон ЄС сягатиме за Буг, і напевно охоплюватиме Україну та Білорусь. Але ця візія не була реалізована. Еліти країн Східної Європи не показали такого послідовного прагнення вступити до Євросоюзу, яким колись відзначалися польські політики. У цій ситуації єдине, в чому можна звинуватити польську дипломатію, – це надмір оптимізму. Усвідомлення цього прийшло власне під час кризи” [41].

Із моменту приходу до влади в Україні В. Януковича та його уряду, формування провладної більшості в Парламенті відбулися кардинальні зміни у зовнішньополітичній стратегії України [42, с. 45]. Декларативне стратегічне партнерство з Республікою Польща, перші рішення нового Президента та уряду пов'язані з поглибленням зв'язків із Російською Федерацією, закриття інституцій, що займалися інтеграцією з НАТО, свідчить про зміни у співпраці в європейсько-атлантичному напрямі та інтеграції і співробітництві з Польщею. У Варшаві усвідомили, що польсько-українські відносини входять у нову, складну фазу, а українська влада стане на довгі роки непростим партнером, особливо з огляду на зміцнення співпраці Києва з Москвою [28, с. 10–11].

Президент В. Янукович зробив серію офіційних заяв про незмінність та пріоритетність курсу України на європейську інтеграцію. Формально діалог Україна–ЄС був у 2010 р. досить інтенсивним: проведено низку зустрічей з керівництвом ЄС та главами держав-членів, тривали контакти на рівні міністерств та відомств. Однак якісних змін, “прориву” у відносинах з ЄС не відбулося. Нова влада повільно рухалася за раніше визначеними напрямками співпраці. А переговори щодо Угоди про асоціацію набули політичного забарвлення, з огляду на наполегливі пропозиції російської сторони про приєднання України до Митного Союзу, що розглядали як альтернативу європейському курсові [42, с. 47].

2010–2013 роки виявилися непростими для українсько-польських відносин. Зміна ключових засад зовнішньої політики призвела до розмивання тих сфер діалогу, які традиційно становили підґрунтя двостороннього стратегічного партнерства. Офіційна Варшава визнала демократичний характер президентських виборів в Україні та висловила готовність співпрацювати з новим керівництвом держави [43, с. 275]. Трагедія під Смоленськом і загибель президента Л. Качинського у квітні 2010 р. призвели до дострокових виборів глави польської держави та переосмислення нових політичних реалій [14, с. 2].

Саме ці історичні реалії України і Польщі наштовхують на твердження про настання з середини 2010 р. нового етапу в українсько-польських відносинах.

Обрання Броніслава Коморовського на початку липня 2010 р. президентом Польщі було схвально прийнято в Україні. Загалом нова команда в Польщі не спричинила вагомих змін у її політиці щодо України [43, с. 277]. У другій половині 2010 р. поступово викарбувалися три ключові лінії, за якими Варшава реалізовувала свою політику щодо України: по-перше, вироблення консенсусу в середині ЄС щодо необхідності якнайтіснішого зближення з Україною; по-друге, лінія на стимулювання українського керівництва до необхідних кроків для переходу до змістовних форм співпраці; по-третє, використання двостороннього співробітництва в практичних сферах. Інтенсифікувалися контакти вищих посадових осіб. Так, наприкінці вересня 2010 р. президент Польщі Б. Коморовський прибув до Харкова для відкриття разом з Прем'єр-міністром України М. Азаровим Меморіалу польських солдатів. 30 вересня 2010 р. М. Азаров здійснив офіційний візит до Польщі на засідання міждержавної комісії з питань економічного співробітництва та Комітету у справах підготовки до "Євро-2012". Під час візиту М. Азаров зустрівся з президентом Польщі Б. Коморовським та прем'єр-міністром Д. Туском. Було підтверджено рівень співпраці України і Польщі як стратегічній, попри зміни міжнародної ситуації і влади в обох країнах [43, с. 278].

Особливе значення для України у 2011 р. мало головування Польщі у Раді Європейського Союзу. Польща як країна – президент Ради ЄС виступила за подальше розширення Союзу та розвиток співпраці з сусідніми країнами. Під час свого головування Республіка Польща домагалася, щоб продовжувався динамічний процес розширення угод між країнами Східного партнерства та ЄС. Ішлося передусім про створення повноцінної розширеної зони вільної торгівлі та спрощеного візового режиму. При цьому сподівалися насамперед на перелом у стосунках з Україною – найбільшою країною Східного Партнерства [44, с. 198–199].

У 2011 році відбулося дев'ять зустрічей на рівні глав держав і низка зустрічей на міждержавному рівні. Основними питаннями, які обговорювали, залишалися проблеми європейської інтеграції України, а саме підготовки підписання Україною Асоціації з Європейським Союзом, участь у Саміті "Східного Партнерства", що відбувався у Варшаві, також зустрічі в рамках економічного форуму обох держав. Значну увагу приділили українсько-польській співпраці при підготовці до "Євро-2012". Водночас Президент України В. Янукович та Президент Республіки Польща Б. Коморовський навесні 2011 року підписали Дорожню карту українсько-польського співробітництва на 2011–2012 рр. Цей документ, передбачає співпрацю обох країн у сфері євроінтеграції, а також у рамках підготовки до футбольної першості Європи. Польща багаторазово висловлювала підтримку України на її шляху до європейської спільноти, висувала низку ініціатив. Але українська влада гальмувала динаміку демократичних перетворень, не реалізувала необхідні структурні реформи, таким чином, уповільнюючи просування країни до ЄС [44, с. 199].

Польська сторона висловила задоволення результатами Київського саміту Україна–ЄС, що відбувся 19 грудня 2011 року, оскільки на ньому було проголошено про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. Але цілком зрозуміло, що допоки Угоду не підписано, цей процес залишається у "підвішеному стані", а це аж ніяк не відповідало завданням політики Польщі на українському напрямі. Пом'якшити ефект політичних суперечностей Варшава намагалася за допомогою практичних кроків зі стимулювання реформ української судової системи й адміністративного апарату [45, с. 305].

Політичний діалог упродовж 2012 р. залишався активним. Відбулися 21 зустріч на найвищому та високому рівнях, шість офіційних телефонних розмов президентів та прем'єр-міністрів двох держав, дев'ять засідань двосторонніх інституційних механізмів. Забезпечено успішне спільне проведення одного з наймасштабніших міжнародних спортивних заходів – Чемпіонату Європи з футболу “Євро-2012” [46, с. 221]. Варто зазначити, що чемпіонат Європи з футболу Євро-2012 був важливою подією, адже закладав потенціал для майбутньої співпраці.

Офіційна Варшава впродовж 2012 року проводила виважену політику стосовно внутрішньополітичної ситуації в Україні, виступала за підписання Угоди про асоціацію з ЄС і надавала практичну підтримку нашій державі в європейських справах інтеграції [46, с. 222].

У зовнішній політиці України 2013 рік був надзвичайно суперечливим і несподіваним. Основною подією, що торкалась України і цікавила Польщу, стало остаточне підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Упродовж минулих років Польща всіляко намагалась активізувати цей процес і лобіювала українські інтереси в європейському товаристві. Задля обговорення різних питань у 2013 році відбулося шість офіційних зустрічей Президента Республіки Польщі Б. Коморовського та Президента України В. Януковича. У результаті було підписано програму українсько-польського співробітництва на 2013–2015 рр.

Відтермінування Кабінетом Міністрів України на чолі з М. Азаровим і президентом В. Януковичем підписання Угоди про асоціацію з ЄС 21 листопада 2013 р. призвело до політичної кризи в Україні та Революції Гідності. Раптова відмова української влади від європейського шляху і жорстокий розгін учасників мирної акції спричинили напруження суспільно-політичної ситуації. Відносини України й Польщі опинилися в замороженому стані, міждержавний діалог був зведений до мінімуму [47].

Новий етап українсько-польських відносин був започаткований у 2014 р. – зі зміною влади в Україні. Особливість періоду полягає в складності ситуації в нашій країні, яка після Революції Гідності опинилась у стані російсько-української війни. 16 травня 2014 р. у Києві відбулося шосте засідання Ради МЗС України та МЗС Республіки Польща. Захід пройшов у рамках робочого візиту міністра закордонних справ Республіки Польща Р. Сікорського до України. У ході засідання Ради сторони обговорили питання українсько-польського політичного діалогу, відносини Україна–ЄС, перспективи співробітництва у сфері безпеки та оборони, культурно-гуманітарної співпраці, а також взаємодію у рамках міжнародних організацій. Окремо йшлося про підвищення ефективності діяльності двосторонніх механізмів співробітництва, організацію візитів високого і найвищого рівнів. У центрі уваги переговорів була тематика врегулювання внутрішньополітичної ситуації в Україні. Під час засідання глави зовнішньополітичних відомств підписали План співробітництва між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Республіки Польща на 2014–2015 рр. [47].

У Республіці Польща на 2014 р. також припадали зміни у владних структурах. Польський уряд 22 вересня 2014 р. очолила Єва Копач, замінивши на цій посаді Д. Туска, обраного президентом Європейської Ради. Першого ж дня перебування на посаді глави Європейської Ради Д. Туск, окресливши пріоритети діяльності, зупинився й на подіях в Україні [47].

У середині вересня у Варшаві відбулася церемонія підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та урядами Литви і Польщі про створення спільної литовсько-польсько-української бригади. Історичний документ Міністр оборони України генерал-полковник В. Гелетей, міністр національної оборони Республіки

Польша Т. Семоняк та міністр охорони краю Литовської Республіки Ю. Олекас підписали у присутності Президента Польщі Б. Коморовського. Створення спільної бригади є, за словами Б. Коморовського, елементом домовленостей країн НАТО з модернізації української армії та прийнятого рішення про підтримку України. В рамках візиту до Польщі Міністр оборони України В. Гелетей провів переговори з главою польського оборонного відомства Т. Семоняком, у ході яких обговорені питання, пов'язані з поточною ситуацією в Україні й наданням допомоги нашій державі [48].

28 листопада 2014 р. польський Сейм ратифікував Угоду про асоціацію України з ЄС, а 4 грудня Угоду про асоціацію ратифікував Сенат Республіки Польща. Державний візит Президента України П. Порошенка до Варшави відбувся 17–18 грудня 2014 р. У ході візиту П. Порошенко зустрівся з Президентом Польщі Б. Коморовським, прем'єр-міністром Свою Копац, а також головами палат польського парламенту Б. Борусевичем і Р. Сікорським. Президент України виступив перед Національними зборами Польської держави. Під час візиту було укладено договори про розширення зони малого прикордонного руху, спрощення пересування українських і польських громадян через державний українсько-польський кордон, навчання українських студентів у Польщі та допомогу польських фахівців у проведенні реформ в Україні [47].

У ситуації, в якій опинилась Україна, а саме в умовах агресії з боку колишнього стратегічного партнера, одного з гарантів безпеки відповідно до Будапештського меморандуму дуже важливим для нашої держави є вибір партнерів та союзників. І саме нині слушний час для визначення істинних друзів, перевірки їхньої щирості й справжніх намірів. У цьому контексті варто відзначити динамічність, поступальність розвитку українсько-польських відносин, що обумовлено збігом національних інтересів країн-сусідів, їхніми глибинними історичними та культурними зв'язками. Позитивний клімат українсько-польських відносин, взаємна довіра, зближення і всебічне співробітництво є важливими чинниками просування обох держав на шляху збереження європейських цінностей та формування в регіоні атмосфери довіри, миру й безпеки.

Список використаних джерел

1. *Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво* // Світ відкриває Україну. – К.: Київська правда, 2000. – С. 141–149.
2. *Макаренко С. А.* Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / С. А. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – Вип. 48, ч. 1. – С. 3–9.
3. *Декларація Міністра закордонних справ України та Республіки Польща, про принципи формування українсько-польського партнерства* // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: міжнародні договори. – Од. зб. 434. – 4 арк.
4. *Спільна декларація Президента України та Президента Республіки Польща* // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: міжнародні договори. – Од. зб. 1320. – 4 арк.
5. *Спільна заява Президентів України і Республіки Польща “До порозуміння і єднання”* // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 травня. – С. 2.
6. *Мартинов А.* Еволюція зовнішньої політики України (1991–2006 рр.) / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 32–51.
7. *Кучер В.* Використання досвіду Польщі в процесі інтеграції України в Європейський Союз / В. Кучер // Дух і Літера: Польські студії (спец. вип.). – 2008. – № 20. – С. 194–228.
8. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації.* Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Відп. ред. С. В. Віднянський. – К.: Генеза, 2004. – 616 с.
9. *Антонюк С.* Стратегічне партнерство України і Польщі: сучасний стан, пріоритети розвитку і перспективи / С. Антонюк, О. Антонюк // Університет. – 2006. – № 1. – С. 11–19.
10. *Драус Я.* Процес становлення та розвиток польсько-українських відносин у 1991–2009 роках: політичний дискурс / Ян Драус // Економічний часопис ХХІ. – 2009. – №11–12. – С. 38–44.
11. *Чекаленко Л.* Україна і Польща у вимірах стратегічного партнерства / Людмила Чекаленко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivinas.gov.ua/sites/default/files.pdf>
12. *Чекаленко Л.*

Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів до стратегічного партнерства / Людмила Чекаленко // Зовнішні справи. – 2010. – № 3–4. С. 26–31. 13. *Антонюк О. С.* Становлення та розвиток українсько-польських відносин (1991–2003) / О. С. Антонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Випуск 74–76. – К., 2004. – С. 4–7. 14. *Киридон А.* Україна-Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин / Алла Киридон. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/ukrajina-respublika-polshcha-etapi-realii-ta-perspektivi-vidnosin/> 15. *Стрільчук Л. В.* Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ століття) / Л. В. Стрільчук: монографія. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 608 с. 16. *Голова Верховної Ради В. Литвин* відзначає зацікавленість представників владних структур США у поглибленні співпраці між нашими країнами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/317.html> 17. *Статут Парламентської Асамблеї України і Республіки Польща.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/14.html> 18. *Ухвала Парламентської Асамблеї Республіки Польща і України До спільного європейського майбутнього Польщі та України* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/15.html> 19. *Михальський О.* Українсько-польські відносини: тенденції, політичні проблеми та пошуки консенсусу / О. Михальський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – № 88. – С. 252–255. 20. *Акулов-Муратов В.* Польща до і після Смоленська: Quo vadis? / В. Акулов-Муратов, О. Будько // Зовнішні справи. – 2010. – № 2. – С. 19–23. 21. *Брусиловська О. І.* Зовнішня політика України після 2004 року: східноєвропейський вимір / О. І. Брусиловська // Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки. – Т. 14. – Випуск 13. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 641–647. 22. *Моцик О.* Україна і Польща – стратегічні партнери // Політика і час. – 2006. – № 5. – С. 4. 23. *Kwasniewski A.* Dom wszystkich Polska / A. Kwasniewski. – Warszawa: Perspekty Dress, 2000. – 310 s. 24. *Муроманова О.* Польща як стратегічний партнер України // Політичний менеджмент. – 2006. – № 6. – С. 153–160. 25. *Висоцький О. Ю.* Легітимізаційна політика сучасної України в контексті українсько-польських взаємин // Борисфен. – Д., 2006. – № 6. – С. 22–23. 26. *Materniak D.* Polska i Ukraina: od rewolucji do realizmu / Dariusz Materniak. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psz.pl/tekst-34700/Polska-i-Ukraina-od-rewolucji-do-realizmu> 27. *Брусиловська О. І.* Зовнішня політика України після 2004 року: східноєвропейський вимір / О. І. Брусиловська // Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки. – Т. 14. – Випуск 13. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 64–647. 28. *Мруз М.* Польсько-українське стратегічне партнерство і програма Східного Партнерства у контексті відносин Варшава-Київ. Спроба оцінки і перспективи на майбутнє / Мачей Мруз; пер. І. Коноваленко // Східне Партнерство та ідея європейської інтеграції. Можливості, обмеження і сфери співробітництва з точки зору Польщі і України: матеріали міжнародного експертного “круглого столу” (м. Київ, 23 листопада 2010 р.) Фондація “Форум Східної Політики”. – Вроцлав, 2010. – С. 25–40. 29. *Климець Н.* Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС / Наталя Климець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1274.html> 30. *Сінкевич Є.* Розпад Радянського Союзу та місце незалежної України у зовнішньополітичній стратегії Республіки Польща (1991–2009 рр.) в інтерпретаціях польських дослідників / Євген Сінкевич, Алла Кучеренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/eurointegration/Zbirka/31_sinkevich_kucherenko.pdf 31. *Гороть А.* Генезис польсько-українських міждержавних економічних відносин / А. Гороть, К. Прокопчук // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 2. – С. 58–62. 32. *Декларація про створення Українсько-Польського форуму партнерства* // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: Міжнародні договори. – Од. зб. 6157. – 1 арк. 33. *Зовнішня політика України-2006: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2007. – 201 с. 34. *Трофимович В.* Політичні відносини України і Республіки Польща. 1991 – 2010 рр. / Володимир Трофимович // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Політичні науки. – 2010. – Вип. 4. – С. 121–133. 35. *Алексієвець Л.* Польща: на шляху до НАТО та ЄС / Леся Алексієвець, Микола Алексієвець, Н. Чорна. – Тернопіль: Вектор, 2012. – 268 с. 36. *Zięba R.* Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie / R. Zięba. – Warszawa, 2010. – 320 s. 37. *Драус Я.* Дослідження польсько-українських стосунків у 1991–2008 роках: нарис проблематики / Ян Драус // Чорноморський літопис. Науковий журнал. – 2010. – Випуск 1. – С. 32–41. 38. *Зовнішня політика України – 2008: стратегічні оцінки, прогнози, пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2009. – 266 с. 39. *Зовнішня політика України-2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2010. – 250 с. 40. *Максак Г.* Україна – Польща // Геннадій Максак. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/10249.pdf> 41. *Бабакова О.* Східна політика Польщі та ЄС під час кризи: час на зміни? / Олена Бабакова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/132/Artykul/119754> 42. *Зовнішня політика* // Національна безпека і оборона: Центр Разумкова. – 2011. – № 3. – С. 45–61. 43. *Зовнішня політика України-2010: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2011. – 352 с. 44. *Гранат Я.* Головування Польщі в Раді ЄС: виклики часу / Я. Гранат, О. В. Новиков // Проблеми законності: акад. зб. наук. праць / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків: Нац. ун-т “ЮАУ ім. Я. Мудрого”, 2011. – Вип. 117. – С. 195–201. 45. *Зовнішня політика України-2011: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2012. – 384 с. 46. *Зовнішня політика України-2012: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / За ред. Г. М. Перепелиці. – К., 2013. – 304 с. 47. *Киридон А.* Сучасний етап українсько-польських відносин: дискурс взаємодії (2013–2014 рр.) / Алла Киридон, Сергій Троян. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertnadumka/view/article/suchasni-eta-ukrajinsko-polskikh-vidnosin-diskurs/> 48. *Підписано* Угоду щодо створення спільної литовсько-польсько-української бригади. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2014/09/19/pidpisano-ugodu-shhodo-stvorennya-spilnoi-litovskopolsko-ukrainskoi-brigadi/>

Леся Алексієвц, Николай Алексієвц, Ирина Ильчук

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКО-ПОЛЬСКИХ
ОТНОШЕНИЙ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ СФЕРЕ К ЕВРОПЕЙСКО-
АТЛАНТИЧЕСКОМУ ПРОЦЕССУ (1991–2014 ГГ.)**

В статье проанализированы основные тенденции и специфика трансформации современного украинско-польского сотрудничества в политической плоскости к европейско-атлантическим и глобализационным процессам в новейшей системе геополитических координат.

Ключевые слова: Украина, Польша, украинско-польское сотрудничество, политические отношения, европейско-атлантический контекст, Европейский Союз, Североатлантический альянс.

Lesya Alexiyevets, Mykola Alexiyevets, Iryna Il'chuk

**TRANSFORMATION OF THE MODERN UKRAINIAN-POLISH RELATIONS IN
THEIR POLICY TO EURO-ATLANTIC PROCESS (1991–2014)**

The paper presents the analysis of the main tendencies and peculiarities of the transformation of the modern Ukrainian-Polish cooperation in the political sphere to Euro-Atlantic globalised processes in the newest geopolitical coordinate system.

Key words: Ukraine, Poland, Ukrainian-Polish cooperation, political relations, Euro-Atlantic context, European Union, The North Atlantic Alliance.